Anatol CIOBANU
Chişinău

LIMBA ROMÂNĂ ÎN ÎNVĂŢĂMÎNTUL DIN REPUBLICA MOLDOVA

Miguel de Cervantes scria că în ştiinţă nu se poate pătrunde altfel decît "pe uşa limbii", iar mai tîrziu filozoful iluminist francez Étienne Bonnot de Condillac îi sfătuia pe cei setoşi de carte în felul următor: "*Vreţi să studiaţi ştiinţele cu uşurinţă? Începeţi prin a vă învăţa limba*". Luceafărul poeziei noastre Mihai Eminescu nota: "*Ş-apoi scopul şcoalei este, şi poate cel mai esenţial, de a învăţa limba naţională, de care se leagă trecutul unui popor*" (**Opere**, vol. IV, Ch., 1971, 37), iar poetul basarabean Alexei Mateevici sublinia că limba este "*cel mai de căpetenie mişcător al învăţăturii şi al înaintării*". Un alt mare înaintaş al nostru — B. P. Hasdeu — remarca: "*Limba unui popor se confundă şi se identifică cu naţionalitatea lui, cu memoria părinţilor, cu leagănul, cu mama, de unde ea se şi numeşte* ***"limba maternă"****, expresiune sublimă, născută în Italia din veacul de mijloc şi pe care de la ginta latină au împrumutat-o apoi germanii*".

Cele menţionate mai sus le înţeleg şi le respectă toate popoarele civilizate. O nefericită excepţie a fost şi mai continuă să rămînă Basarabia. De la 1812, cu foarte mici întreruperi, limba noastră cea română a fost tot timpul sub straşnica primejdie de asimilare din partea celor două imperii de la răsărit — ţarist şi sovietic. Odioasa politică imperială s-a extins în primul rînd asupra şcolilor de toate gradele, deoarece principala ţintă a colonizatorilor era deznaţionalizarea învăţămîntului, anihilarea spirituală a tinerelor generaţii de autohtoni, modelarea sufletelor, a conştiinţei lor în direcţia supunerii oarbe modus-ului cogitandi al opresorilor. Această criminală strategie putea fi uşor pusă în aplicare prin excluderea din instruire şi din viaţa publică a limbii române, acţiune la care a şi recurs ţarismul cît a stăpînit Basarabia (pînă în 1917). Sînt foarte semnificative în acest plan cuvintele scriitorului basarabean Constantin Stamati-Ciurea (1828-1898), feciorul lui Constantin Stamati (1786-1869): "*Limba română rustică, precum o vorbeşte poporul nostru din Basarabia, a fost singurul izvor din care m-am adăpat; nici o şcoală populară măcar; am fost şi sunt o insulă solitară în imensul ocean al slavismului. Mai mult nu zic.*" (Vezi: **Opere alese**, Ch., 1957, p. 424).

Şi într-adevăr, scriitorul nu avea ce spune, pentru că în anii '30-'40 ai sec. al XIX-lea în Basarabia nu mai existau şcoli naţionale, limba română predîndu-se sporadic doar ca disciplină opţională (facultativă) în unele licee aproximativ pînă în anul 1872, cînd obiectul a fost expulzat din programele de studiu.

Această constatare o face acad. rus V. F. Şişmariov în studiul său **Limbile romanice dín sud-estul Europei şi limba naţională a R.S.S. Moldoveneşti**, Ch., 1960, p. 61—62 (trad. din ruseşte). Ultimul manual de limbă română cu grafie latină apare în 1865 — **Cursulu primitivu de**

BDD-A27142 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:30 UTC)

limba rumână — avîndu-l ca autor pe Ioan Donici (Doncev).

Dacă în primii ani după anexarea Basarabiei în 1812 Prutul nu constituia o frontieră lingvistică şi politico-statală, apoi "în anul 1878 acest fluviu, după cum remarcă savantul, *a fost închis ca mijloc de comunicare, iar regimul ţarist a creat o astfel de situaţie încît cei care puteau să menţină, să continue în Basarabia tradiţia moldovenească şi să cultive limba literară au început să plece peste hotare. Păstrătorul izvoarelor şi tradiţiilor naţionale a rămas poporul*" (p. 63). Aşadar, ne convingem o dată în plus de adevărul celor spuse de către Constantin Stamati-Ciurea (vezi **supra**).

Un cunoscut cercetător al istoriei învăţămîntului în Republica Moldova, savantul pedagog Tudor Cibotaru, scrie: "*Nici un imperiu, după prăbuşirea lui, n-a lăsat în urmă atîta întuneric şi ruină ca cel rus. Nu exista nici o şcoală moldovenească care să fi funcţionat în limba maternă. Deci nu puteau exista nici cadre naţionale, nici literatură, nici alte materiale didactice pentru predarea limbii şi literaturii române, istoriei neamului, geografiei Patriei ş.a. Verbul matern nu putea fi auzit nici măcar în biserică... peste 90 la sută din populaţia autohtonă era analfabetă*". (T. Cibotaru, **Primele asociaţii ale învăţătorilor basarabeni**, "Făclia", 3-IX-93, p. 8.)

Situaţia privind învăţămîntul naţional s-a schimbat în mod vizibil după Marea Unire de la 1918. În Basarabia majoritatea şcolilor (de toate gradele) au funcţionat timp de 22 de ani (pînă în vara anului 1940) în limba română. Procesul de predare era asigurat atît de către profesorii invitaţi din Regat, cît şi de către cei din Basarabia, care în cîţiva ani de studii în diferite centre universitare reuşeau a se întoarce cu diplomele respective de profesori de şcoli primare şi secundare, completînd în mod fericit corpul profesoral-didactic din şcolile noastre.

Dispunem de unele date incomplete privind învăţămîntul din Basarabia în anul 1940 (pînă la intrarea în acţiune a odiosului Pact Molotov-Ribbentrop). Astfel, pe acest "picior de plai" funcţionau 2700 de şcoli primare româneşti cu un contingent de 350.000 de elevi; 50 de licee şi gimnazii cu un contingent de 17.400 de elevi; 25 de şcoli de meserii şi gimnazii industriale; 2 facultăţi universitare: **de teologie** şi **agricultură**. Numărul total de profesori din aceste instituţii de învăţămînt întrecea cifra de 8000 de persoane.

Acum, la distanţa de 7 decenii, se poate afirma, cu toată certitudinea, că anume cei 22 + 3, adică 25 de ani de şcoală românească în Basarabia, au contribuit la trezirea moldovenilor "*din somnul cel de moarte*" în care îi adînciră "*barbarii de tirani*", la educarea lor în spiritul naţional al unităţii de neam, de limbă, de istorie şi obiceiuri strămoşeşti, au insuflat basarabenilor demnitatea şi mîndria naţională, convingîndu-i că cei din dreapta Prutului sînt nu pur şi simplu fraţi cu ei, ci chiar ei înşişi. Firește, perioada antebelică în Basarabia îşi are şi momentele ei indezirabile de ordin social, însă judecînd situaţia sub aspectul culturii naţionale, limbii, istoriei neamului în întregime, putem afirma fără înconjur că ea a fost o perioadă de Renaştere naţională, cum n-a cunoscut Basarabia în cei 106 ani de beznă ţaristă.

În primăvara anului 1944, cînd tancurile sovietice se apropiau de Nistru, intelectualitatea basarabeană (în primul rînd corpul profesoral-didactic) a luat toiagul băjeniei,

BDD-A27142 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:30 UTC)

trecînd în mare grabă Prutul, de frica de a nu fi exterminată, deportată în cîmpiile înzăpezite ale Siberiei şi surghiunită în GULAG-urile staliniste, ca în 1940.

Spre marele nostru regret, nici pînă în prezent nu s-a făcut o statistică mai mult sau mai puţin completă asupra numărului de pedagogi refugiaţi din satele şi oraşele Basarabiei.

La sigur sunt cunoscute următoarele date. În 1944, în judeţul Bălţi, din 2180 de profesori de toate gradele au rămas 129; în judeţul Cahul, din 1286 au rămas 10; în judeţul Soroca, din 980 au rămas 18, în oraşul Bălţi, din 240 au rămas 13, în oraşul Chişinău, din vreo 500 au rămas 70. (Ziarul "Sovietskaia Moldavia" din 23 februarie 1991.)

Nu este greu să ne imaginăm că acest **vacuum** de cadre pedagogice (şi nu numai pedagogice!) s-a făcut simţit decenii de-a rîndul în viaţa publică a republicii, în cultură, economie, industrie ş.a.m.d. Dar repercusiunile cele mai adînci şi cele mai grave ale fenomenului menţionat mai sus s-au produs în formarea **conştiinţei naţionale** a noilor generaţii.

La catedrele universitare şi în şcolile medii de cultură generală au venit mulţi oameni educaţi în spirit **antiromânesc**, **antinaţional**, care aveau misiunea de partid să infiltreze în minţile a zeci şi sute de serii de absolvenţi ai diferitelor aşezăminte de învăţămînt ideea că moldovenii din Basarabia nu sunt români, că limba lor e "moldovenească", şi nu română, că ei formează o naţiune aparte, diferită de cea de peste Prut, că alfabetul rusesc (chirilic) este cel mai adecvat pentru limba moldovenească, pentru că este "al nostru, strămoşesc", iar cel latin ne-a fost impus de către "ocupanţii români ai Basarabiei" în 1918. Pe baza acestor şi altor inepţii şi enormităţi s-a format conştiinţa naţională a multor basarabeni, în perioada de după război, care au ajuns astăzi la vîrsta maximă de 45-55 de ani şi care **urăsc în sensul cel mai barbar al cuvîntului tot ce e românesc**, adică strămoşesc, al nostru!

În anii care au urmat, tortura limbii şi a şcolii naţionale de toate gradele a continuat, de data aceasta la un nivel "calitativ" nou. Pe de o parte, limba maternă nu a fost oprită (ca pe vremea ţarismului), dar pe de altă parte, s-a interzis a i se zice română, inventîndu-se o "teorie" deşucheată despre aşa-zisa "limbă moldovenească" diferită de cea **română**. Pe de o parte, se vorbea de înflorirea limbii naţionale, iar, pe de altă parte, se promova pe toate căile bilingvismul moldo-rus, în urma căruia moldovenii trebuiau să cunoască în mod obligatoriu limba rusă, iar nemoldovenii continuau a comunica, la orice nivel, numai în rusește. Pe de o parte, se propaga învăţămîntul naţional, iar pe de altă parte, se demonstra că elevii din şcolile cu limba de predare "moldovenească" nu au nici o perspectivă, deoarece în toate instituţiile de învăţămînt superior din "Marea Uniune Sovietică" se predă numai în "limba lui Ilici". Deci dacă vrei să ajungi acolo, trebuie să absolveşti şcoala rusă.

Fariseismul politicii oficiale în domeniul învăţămîntului era cît se poate de transparent. Pe de o parte, se vorbea de "creşterea cadrelor naţionale", de înflorirea culturii autohtone, iar, pe de altă parte, tacit, se promova ideea că "limba moldovenească" e săracă, fără tradiţii, că nu dispune de fonduri terminologice, că nu se poate face ştiinţă într-o asemenea limbă şi că,

BDD-A27142 © 1994 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:30 UTC)

în ultimă instanță, ar fi mai bine și cu un mai mare folos să ne instruim generațiile tinere în limba lui Pușkin.

În asemenea condiții părinților moldoveni nu le rămînea altceva de făcut decît să-și trimită copiii la grădinițe și școli ruse sau la cele moldo-ruse, în care de facto tot limba rusă era cea dominantă.

Mankurtizarea elevilor, pervertirea conștiinței lor naționale, se pornea anume din aceste instituții mixte, inventate ad-hoc de regimul totalitar, al cărui vis de aur era bine cunoscut: a-i face pe naționali să-și uite cît mai repede limba maternă, istoria, tradițiile, credința în Dumnezeu și să se transforme în homo sovieticus — individ cu creierii spălați, îndoctrinat pînă la refuz cu tot felul de teorii "internaționaliste", indiferent față de soarta neamului său.

Rezultatele nu s-au lăsat mult așteptate. În grădinițe și școli ruse fiecare al treilea (uneori chiar al doilea) copil era moldovean, aproape toate școlile tehnice-profesionale și instituțiile de învățămînt superior trecuseră la predarea în limba rusă, fondurile bibliotecilor științifice și publice se completau, în principiu, cu lucrări ruseşti (80—90 la sută). Nu este greu să ne imaginăm că absolvenții unor asemenea instituții, împotriva dorinței lor, deveneau un fel de ieniceri intelectuali, uitînd tot specificul culturii lor naționale, și în primul rînd limba română. Pînă la urmă, așa-zisele cadre naționale de orice nivel s-au rusificat sub toate aspectele (începînd, desigur, cu cel lingvistic), ajungînd a nu mai fi în stare să comunice, la nivel profesional, în limba maternă. Se poate afirma că limba a constituit un obstacol foarte serios pentru cei ce doreau a obține studii superioare. În acest sens nu este deloc întîmplător faptul că în Republica Moldova la o mie de locuitori numărul moldovenilor români cu studii superioare este cel mai scăzut — 61 de persoane (față de 112 ucraineni și 260 de ruși trăitori în republică). Ar fi cazul să facem o mică digresiune de ordin statistic privind tabloul ce-l avem în agricultură. La 1000 de locuitori, la pămînt muncesc 700 de moldoveni, 200 de ucraineni și numai 6 ruși (vezi săptămînalul "Literatura și Arta" din 10 iunie 1993, p. 3).

Dar să revenim la limba română în învățămîntul din Republica Moldova. Ar fi greu să găsim vreo țară civilizată în care învățămîntul, mai ales cel mediu profesional și cel superior, să se facă în altă limbă decît cea a statului respectiv.

Minorități naționale, etnii, diaspore etc. există pretutindeni, dar reprezentanții acestora știu că școlile funcționează în limba oficială a țării. În Turcia, de pildă, se află 4.000.000 de kurzi, 600.000 de arabi, 100.000 de turkmeni, 80.000 de armeni, 10.000 de evrei, dar limba școlilor e cea turcă; în Franța locuiesc 1.100.000 de italieni, 850.000 de portughezi, 500.000 de spanioli, 300.000 de polonezi, 250.000 de armeni, 200.000 de germani, dar "*nici prin cap nu le trece să ceară autonomie chiar în zonele în care trăiesc în mod compact*" (Eugen Holban) sau să se revolte că sînt obligați a-și face studiile în limba franceză. În Germania își duc viața 1.400.000 de turci, 600.000 de italieni, 270.000 de greci, 100.000 de portughezi, dar limba de comunicare oficială și limba de studii este cea germană; în Australia locuiesc circa 800.000 de români, dar nici unul din ei nu complotează ca să li se deschidă licee și universități în limba maternă. Numai în fostul imperiu sovietic rusofonii, dispersați în toate fostele republici, au pretins (și mai continuă

BDD-A27142 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:30 UTC)

a pretinde) ca limba lor să stea în capul mesei peste tot, inclusiv în reţeaua învăţămîntului de orice nivel. Cum poate fi numit şi calificat acest gest?

***

După anul 1989, în urma adoptării Legislaţiei lingvistice (*Cu privire la statutul limbii de stat a R.S.S.M.; Cu privire la funcţionarea limbilor vorbite pe teritoriul R.S.S.M.; Cu privire la revenirea limbii moldoveneşti la grafia latină*), Programului complex de stat pentru asigurarea funcţionării limbilor vorbite pe teritoriul R.S.S.M., a lansării Decretului din 21.09.'92 al Preşedintelui Republicii Moldova cu privire la funcţionarea limbii de stat şi a limbilor vorbite pe teritoriul Moldovei, au survenit schimbări esenţiale în domeniul instruirii tinerei generaţii. Una din cele mai mari realizări ale fostului Minister al Ştiinţei şi Învăţămîntului şi ale actualului Minister al Învăţămîntului constă în revenirea la învăţămîntul naţional, la tradiţia ce se formase deja în perioada antebelică, la structura şi conţinutul învăţămîntului care s-au practicat de secole în ţările europene. S-a declanşat procesul de dezagregare, separare a grădiniţelor şi şcolilor mixte moldo-ruse. Un exemplu elocvent în acest sens ni-l oferă capitala Republicii Moldova. Astfel, în oraşul Chişinău pînă nu demult erau doar 6 şcoli cu predarea în limba română, 28 de şcoli cu predarea în limba rusă şi 20 de şcoli mixte. "*În prezent situaţia e următoarea: 41 de şcoli cu predarea în limba română, 33 de şcoli cu predarea în limba rusă, 5 şcoli mixte, 7 şcoli se află în proces de reorganizare, 3 şcoli sînt deschise pentru alte minorităţi naţionale. În limba română sînt instruiţi 51,5 % de elevi în clasele V-XI-XII, iar în clasele primare această cifră este de peste 65 %.*" (Vezi Anatol Mocrac. Şeful Direcţiei Centrale a Învăţămîntului, **Obida ruşilor nu are temei**, "Moldova Suverană" din 5 iulie 1994, p. 2).

Se ameliorează "starea lingvistică" şi în instituţiile de învăţămînt superior. S-a început predarea obiectelor de profil în limba română, se utilizează pe scară largă literatura didactico-ştiinţifică sosită de la centrele universitare din România, în grupele ruseşti se predă un curs de limbă română de 150-200 de ore, încheindu-se cu 1—2 examene, se organizează cursuri de limbă română pentru lectorii rusofoni, se traduc în limba română multe manuale ruseşti, în limba de stat se desfăşoară aproape toate şedinţele, întrunirile, conferinţele etc., precum şi în multe cazuri lucrările de secretariat.

Cele constatate mai sus ne bucură, dar situaţia lingvistică generală din învăţămîntul de toate gradele mai lasă mult de dorit. Poate să pară neverosimil, dar şi acum mulţi părinţi moldoveni, probabil din cauza stării confuze din republică, îşi mai trimit odraslele în grădiniţe şi şcoli ruse. În 1993, în oraşul Bălţi au funcţionat 17 instituţii preşcolare ruse, 21 mixte şi numai 7 româneşti. Ceea ce şochează şi mai mult e faptul că în acest oraş din cei 5377 de copii din grădiniţele ruse 1800 sînt moldoveni, deci fiecare al treilea.

Limba de stat nu a devenit încă stăpînă nici în veriga medie a învăţămîntului din oraşele Republicii Moldova. Spre marea noastră tragedie, urbele ei, mari şi mici, de mult nu mai sînt naţionale, căci românii moldoveni au ajuns să fie aici **minoritaţi**. Astfel, numărul total de locuitori români în or. Chişinău este de 42-43 la sută (faţă de 77,5 în 1940),

BDD-A27142 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:30 UTC)

în oraşul Bălţi — 37 la sută (faţă de 70,1 în 1940), în or. Tighina — 25 la sută (faţă de 53,1 în 1940), în oraşul Cahul — 49 la sută (faţă de 51,2 în 1940) ş.a.m.d. Un adevărat genocid al fondului etnic naţional s-a produs în oraşele din estul Republicii. În oraşul Dubăsari românii moldoveni constituie doar 33 la sută, în or. Rîbniţa — 24 la sută, în or. Tiraspol — 18 la sută. Aici românii moldoveni urmează a fi ocrotiţi de lege ca minorităţi naţionale.

Trebuie să recunoaştem, spre marele nostru regret, că românii moldoveni se cam "topesc" ca etnie în fosta Basarabie. În anul 1812 ei constituiau 95 la sută din toată populaţia regiunii; în anul 1918 — 75 la sută; în 1979 — 64,5 la sută, iar în 1989 — 63,5 la sută. Mergem deci pe linie descendentă, pe cînd reprezentanţii altor etnii conlocuitoare se tot urcă în sus. Astfel, ruşii în 1940 erau în număr de 188.000 de persoane, iar în 1989 au ajuns la 560.000; ucrainenii în 1940 numărau cam 200.000 de oameni, iar în 1989 au atins cifra de 600.000. Comentariile sînt de prisos!

Dată fiind această stare anormală de ordin socio-demografic, nu e de mirare că în multe oraşe din Republica Moldova şcolile medii de cultură generală cu predarea în limba rusă prevalează numeric asupra şcolilor cu predarea în limba română. Astfel la Bălţi sînt 14 şcoli ruse (cu un contingent de aproape 13.000 de elevi) şi numai 4 româneşti (cu un contingent de 1200 de elevi); la Tighina funcţionează 14 şcoli ruse şi numai 2 româneşti; la Tiraspol — 24 ruse şi una românească; la Rîbniţa, respectiv, 11 şi 1; la Dubăsari — 5 şi 2.

Mai e ceva foarte trist şi greu explicabil într-o ţară suverană şi independentă. Mulţi părinţi moldoveni continuă să-şi dea copiii la şcolile ruse. Spre exemplu, la Bălţi locuiesc, după cum am mai amintit, cam 37 la sută de moldoveni, dar în şcoli cu limba română de predare învaţă numai 28,7 la sută din numărul total de elevi din familii de români moldoveni.

În oraşul Taraclia locuiesc 15,7 la sută români moldoveni, dar şcolile româneşti formează 7,2 la sută din numărul total de elevi din familii de români moldoveni.

La Tiraspol au rămas 18 la sută români moldoveni, la şcoli cu limba română de predare învaţă 0,8 la sută din numărul total de copii moldoveni.

Tendinţa de rusificare a învăţămîntului mediu de cultură generală e proprie şi unor raioane, mai ales celor din estul şi sudul republicii. În raionul Slobozia, de pildă, sunt 24 de şcoli ruse şi doar 6 româneşti, în raionul Rîbniţa, respectiv, 17 şi 6, în raionul Comrat — 18 şi 5, în raionul Taraclia — 17 şi 3. Dominarea aceasta masivă a elementului rus în reţeaua învăţămîntului va conduce, în mod inevitabil, mai întîi la strîmtorarea şi marginalizarea limbii de stat, la umilirea purtătorilor ei, iar mai apoi, la scoaterea din uz şi la stingerea ei treptată pe acele locuri. Tot astfel s-au petrecut lucrurile şi în fostele noastre teritorii Ismail, Cetatea Albă, Cernăuţi ş.a., în cele cîteva raioane din estul Moldovei, trecute în anul 1940 la Ucraina.

În această ordine de idei, ar fi de reţinut că în ultimii doi ani raportul etnic al contingentului de elevi din şcolile cu limba de predare rusă s-a mai schimbat pe alocuri în sensul micşorării cotei de copii moldoveni, dar, în principiu, situaţia rămîne aceeaşi.Un exemplu concludent: în cele 2 şcoli ruse (nr. 1 şi nr. 5) din or. Orhei 60 la sută din numărul elevilor sînt feciori şi fiice de români

BDD-A27142 © 1994 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:30 UTC)

moldoveni. După cum vedem, regimul totalitar de ieri mărea, în mod artificial, numărul de şcoli ruseşti prin încorporarea premeditată a copiilor de autohtoni cu scopul ca aceştia să-şi uite cît mai repede limba maternă, să se înstrăineze de neam.

E cazul să menţionăm că deseori şi grupele academice studenţeşti cu limba de predare rusă continuă a se completa cu moldoveni. Astfel în anul şcolar 1992-1993 au intrat la instituţiile de învăţămînt superior 2000 de moldoveni, dintre care 900 s-au înscris în grupele ruseşti.

Dacă astăzi foarte mulţi români moldoveni din republică şi-au uitat originea, istoria, limba şi neamurile de sînge, dacă în şcolile cu limba română de predare învaţă abia vreo 64 la sută din toţi copiii moldoveni de vîrstă şcolară (restul urmează şcolile cu limba de predare rusă), dacă în oraşele Republicii Moldova moldovenii au ajuns să fie minoritari, dacă la recensămîntul din 1 ianuarie 1989 mai mult de 130.000 de moldoveni au mărturisit că limba lor maternă e **limba rusă**, dacă după aproape 5 ani de funcţionare a Legislaţiei lingvistice româna nu a devenit limbă de comunicare interetnică în republică şi nu stă în capul mesei, unde îi este locul, înseamnă că şcoala naţională din Republica Moldova încă nu s-a aşezat pe temelii sănătoase.

Procesul de emancipare a ei de sub teascurile modelelor împrumutate e abia la început de cale, şi nu se ştie dacă nu va fi stopat.

Ca să reanimăm învăţămîntul naţional şi limba română în învăţămînt se cer continuate la un nivel şi mai înalt unele iniţiative fructuoase ale fostului Guvern şi fostului Minister al Ştiinţei şi Învăţămîntului şi ale actualului Guvern şi actualului Minister al Învăţămîntului. Vom numi cîteva dintre acestea:

1. În toate instituţiile de învăţămînt superior şi mediu de specialitate se va trece la predarea în limba română. (Pentru alolingvi se va organiza, după necesităţi, un an pregătitor pentru studierea limbii române.)

2. Se va acţiona mai hotărît pentru integrarea învăţămîntului de toate gradele din Republica Moldova cu cel din România cu scopul de a atinge cît mai repede standardul european în pregătirea specialiştilor.

3. În şcolile din Republica Moldova se vor utiliza manualele editate în România, mai ales la disciplinele numite exacte. Cît priveşte manualele de ştiinţe umanitare, la alcătuirea lor se pot crea colective de autori din Republica Moldova şi din România pentru a coordona unele momente litigioase.

4. Se va face, după necesităţi, reciclarea corpului profesoral-didactic (de toate nivelele) în centrele respective din România.

5. Se va continua, după dorinţă, trimiterea la studii în România a elevilor, studenţilor, doctoranzilor.

6. Vor fi invitaţi din România în mod constant şi permanent profesori iluştri de toate specialităţile pentru a face naveta în instituţiile de învăţămînt din Republica Moldova.

Se pot propune multe acţiuni dar, spre marele nostru regret, pînă în prezent Parlamentul încă n-a adoptat Legea învăţămîntului.

***

În situaţia dificilă şi totodată delicată în care se află astăzi limba română în învăţămînt şi în general în Republica Moldova, vreau să fiu totuşi optimist, să sper că raţiunea şi adevărul istoric vor triumfa. Copiii, adolescenţii, oamenii tineri şi mai în

BDD-A27142 © 1994 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:30 UTC)

vîrstă vor înțelege cu timpul, treptat, cine suntem, de unde venim și încotro ne îndreptăm. Își vor da seama că în spațiul carpato-dunărean există o singură limbă — cea română, înțeleasă de toți — "de la portar pînă la parlamentar", și un singur popor — poporul român. Unitatea lingvistică este un mare dar dumnezeiesc și o mare fericire a românilor de pretutindeni. La această unitate au trudit "*cronicarii și rapsozii*", cărturarii vechi și cei noi, scriitorii noștri clasici și contemporani, oamenii de cultură și de bună-credință de la începuturi și pînă în prezent.

Oare e posibil să ne pierdem limba anume acum, cînd, după spusele Președintelui Mircea Snegur, în Republica Moldova "*pas cu pas se realizează strategia decolonizării republicii, care pînă mai ieri, era sortită să fie doar un "strugure pe harta Uniunii"?* (Mesajul cu prilejul Anului Nou 1993, "Moldova Suverană", 1 ianuarie 1993, p. 1.)

Aceste cuvinte de mare încurajare pentru noi toți ar trebui înțelese în sensul că, în Republica Moldova, e în proces de desfășurare nu numai așa-zisa decolonizare materială, ci și cea spirituală, inclusiv lingvistică, a românilor moldoveni.

Suntem suverani și independenți, ne debarasăm în marș de dogmele staliniste cu care am fost îndoctrinați pînă la refuz, pășim cu siguranță spre Occident, spre colaborare cu toate țările civilizate ale lumii, căci de la ele avem ce învăța.

Și în acest urcuș istoric ne este necesar un mijloc de comunicare perfect; pentru noi el este **limba română,** care dispune de toate stilurile funcționale, de toate limbajele, limbă în care se poate traduce orice operă din orișice limbă modernă. Și acum mă întreb: putem noi oare să ne dezicem de această limbă sau s-o **rebotezăm**? Răspunsul îl găsesc la George Coșbuc:

Dacă-n vreme tulburată
Nu ne-am dat noi graiul țării,
Azi, în ziua deșteptării,
Cum să-l dăm?

(poezia **"Graiul neamului"**)

Nu-l vom da, desigur, căci pierderea graiului înseamnă și pieirea poporului, stîrpirea lui din rădăcină, dar noi... locului ne ținem..., cum am fost așa rămînem!

Petre Țuțea nota în lucrarea **Proiectul de tratat** (Brașov, 1992): "*Eminescu spune că din ghinda română aici a crescut un stejar viguros. Noul popor, zămislit în noul climat, poartă în substanța lui pecetea Romei eterne. Substanța originară se desăvîrșește în etape, dar nu se pierde. Pierderea ei ar fi pentru noi o catastrofă, iar pentru umanitate o pierdere ireparabilă, lipsind de prezența acestui factor activ, poporul român, peisajul ei multicolor*" (p. 44).

Graiul și neamul constituie o unitate indestructibilă. Acest adevăr trebuie să-l însușească, în rîndul întîi, elevii chiar din primii ani de școală.

Prin școala națională vom supraviețui ca popor, prin școala națională ne vom afirma în lumea civilizată, prin școala națională ne vom păstra cea mai scumpă zestre pe care ne-au lăsat-o părinții — limba — **Cartea de boierie a unui neam călit de focul atîtor încercări de pierzanie** (I. L. Caragiale).

BDD-A27142 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:30 UTC)